

Anna Pawiak¹

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

ORCID ID: 0000-0002-0104-190X

e-mail: pawiak@ukw.edu.pl

Dualizm implikacji nowych mediów dla współczesnej rodziny

ABSTRAKT

Podstawowym celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie dualizmu wybranych implikacji, jakie nowe media wywierają na współczesną rodzinę. W pierwszej części uzasadniona została definicja nowych mediów oraz rodziny. Następnie zaprezentowana została ponadczasowa charakterystyka więzi rodzinnych wg Leona Dyczewskiego. Ze względu na obszerny zakres tematyki ograniczono się do subiektywnie wybranych przykładów dualizmu nowych mediów w rodzinie. Wskazano nie tylko negatywne skutki oddziaływania, ale również pozytywne, które mają znaczenie dla podtrzymywania więzi rodzinnych.

SŁOWA KLUCZOWE: nowe media, rodzina, więzi rodzinne, dualizm mediów

Wprowadzenie

Ostatnie stulecie było czasem gwałtownych zmian technologicznych, a co za tym idzie, również fundamentalnych zmian w społeczeństwie. Bardzo szybki rozwój mediów cyfrowych dał człowiekowi możliwość funkcjonowania w czasach ogromnych przemian dotyczących wszystkich aspektów życia, w tym również w zmieniającej się rodzinie.

W artykule przedstawiono definicyjne rozróżnienie między „nowymi mediami” a „nowymi nowymi mediami”. Zaprezentowano definicje rodziny oraz ponadczasową charakterystykę więzi strukturalno-przedmiotowej, osobowej i kulturowej. Ukazano wpływ nowych mediów na funkcjonowanie współczesnej rodziny. Przyjęto, że nowe media i ich zastosowanie mogą stać się katalizatorem zachodzących zmian, nie tylko w rozluźnianiu, ale przede wszystkim w zacieśnianiu więzi rodzinnych.

---

¹ Data złożenia tekstu do Redakcji „Mis”: 28.02.2020 r.; data zatwierdzenia tekstu do druku: 09.06.2020 r.

Nowe media w ujęciu definicyjnym

Szybki dynamiczny rozwój technologii jest źródłem problemów w zdefiniowaniu nowych mediów. Jak stwierdza Roman Konik,

„wśród mnogości proponowanych współcześnie definicji nowych mediów warto wskazać na ich wspólny mianownik, który można wydobyć nawet wśród skrajnie odmiennych podejść definicyjnych. Tym, co pozostanie wspólne, będzie na pewno silny determinizm technologiczny. Każde medium, które mogłoby się znaleźć w pojemnym zbiorze nowych mediów, będzie niewątpliwie medium związanym z wynalazkiem technicznym – zautomatyzowanym, wymagającym od nadawcy/twórcy, jak i odbiorcy określonej wiedzy z zakresu obsługi technologicznej”².

Definicja nowych mediów według najczęściej przyjmowanego kryterium, jakim jest kontekst cyfryzacji, zawiera „wszystkie te metody i praktyki społeczne związane z komunikowaniem się, reprezentacją i ekspresją, jakie rozwinęły się dzięki cyfrowemu, multimedialnemu, usieciowionemu komputerowi, jak również wszelkie innowacje, jakie za sprawą komputera zostały wprowadzone do innych mediów”³. Paul Levinson⁴ w grupie „nowych mediów” wymienia: internet, pocztę elektroniczną, fora internetowe, telefonię internetową, telefon komórkowy, DVD, pendrive’a, e-booka, bibliotekę cyfrową, telewizję cyfrową, gry komputerowe, fotografię cyfrową. Od roku 2009, określając Facebooka, YouTube’a, Google+, Secondo Life, Twittera, Bloga, używa terminu „nowe nowe media”.

„Nowe nowe media dają użytkownikom tę samą co nowe media kontrolę, z którą wiąże się możliwość samodzielnego decydowania o tym, gdzie i kiedy czyta się dany tekst, czy słucha lub ogląda przekaz audiowizualny. W istocie nowe nowe media utrwaliły wszystkie przewagi mediów nowych nad starymi. Są jednak czymś więcej. Dają odbiorcy wolność i władzę, która nie istniała w rzeczywistości nowych mediów”⁵.

Mimo tych różnic użytkownik nie rozgranicza mediów na dwie powyższe grupy, lecz łączy ich zawartość nazywając ogólnie „nowymi mediami”⁶. W takim znaczeniu pojęcie to będzie przywoływane w poniższym artykule.

---

² R. Konik, *Najnowsze nowe media i stare nowe media. Spór o definicję nowych mediów*, „Dyskurs”, 2016, nr 22, s. 29.

³ M. Lister, J. Dovey, S. Giddings, I. Grant, K. Kelly, *Nowe media. Wprowadzenie*, tłum. M. Lorek, A. Sadza, K. Sawicka, Kraków 2009, s. 2. Zob. W. Biel, *Nowe media – interpretacja pojęcia w kontekście pedagogicznym*, „Edukacja – Technika – Informatyka”, 2017, nr 1/19, s. 279-287.

⁴ P. Levinson, *Nowe nowe media*, tłum. M. Zawadzka, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010, s. 11.

⁵ *Ibidem*, s. 15.

⁶ M. Laskowska, *Nowe media w służbie człowieka. Zarys problematyki w kontekście etyki i aksjologii mediów*, „Teologia Praktyczna”, 2012, T. 3, s. 125.

Rodzina i więzi rodzinne

Jedna z odległych czasowo definicji rodziny, nakreślona przez Józefa Dembowskiego w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, określa rodzinę jako niewielką, pierwotną grupę posiadającą własną, swoistą strukturę organizacyjną, w której członkowie posiadają określone role. Łączy ich wzajemna odpowiedzialność moralna, świadomość posiadania własnych tradycji, przyzwyczajzeń i pewnej odrębności, przy jednoczesnym zespoleniu emocjonalnym i wzajemnej akceptacji⁷. Naturalnie przy zachowaniu jedności i spójności wewnętrznej rodzina, poza zadaniem bycia jednostką prawną, społeczną i ekonomiczną, ma obowiązek tworzenia wspólnoty miłości i sprawiedliwości z możliwością nauczania i przekazywania wartości duchowych, religijnych, kulturowych i etycznych mających znaczenie dla rozwoju i powodzenia członków rodziny oraz społeczeństwa⁸. Marian Nowak, prezentując współczesną definicję rodziny, stwierdza, że jest ona:

„niewątpliwie pierwszą i podstawową instytucją wychowywania, która swoim istnieniem i funkcjonowaniem potwierdza i jednocześnie zaświadcza, że zrodzenie i wychowanie potomstwa nie może zamykać się jedynie w czysto biologicznym akcie, lecz powinno postępować w tych wszystkich kierunkach, które mogą dawać gwarancję pełnego uporządkowanego rozwoju fizycznego, umysłowego i moralnego człowieka”⁹.

Prawidłowy rozwój człowieka w każdym z wymienionych obszarów będzie przebiegać należycie, gdy będą podtrzymywane prawidłowe więzi rodzinne, które umacniają pozycję rodziny jako wspólnoty międzypokoleniowej. Wiąż rodzinna jest dość częstym przedmiotem badań polskich socjologów. Zajmowali się nią między innymi: S. Kowalski (1948), J. Turowski (1959), A. Kotlarska-Michalska (1992), M. Plopa (2005), J. Brągiel (2007), E. Budzyńska (2015)¹⁰. Wielość rodzajów więzi powoduje potrzebę wskazania tych, które są charakterystyczne dla współczesnej rodziny. Wyróżnione przez Leona Dyczewskiego w połowie lat siedemdziesiątych

⁷ J. Dembowski, *Więzi uczuciowe w rodzinie*, Wydawnictwo WSiP, Warszawa 1972, s. 83.

⁸ Stolica Apostolska, *Karta Praw Rodziny*, Watykan 1983, http://kodr.pl/wp-content/uploads/2017/03/karta_praw_rodziny.pdf (05.01.2020).

⁹ M. Nowak, *Rodzina ludzką szkołą i promotorem rozwoju i nowego humanizmu w nauczaniu Jana Pawła II*, [w:] *Jan Paweł II stróżem ludzkiej rodziny*, J. Śledzianowski, T. Sakowicz (red.), Świętokrzyskie Centrum Profilaktyki i Edukacji, Kielce 2006, s. 259.

¹⁰ Zob. S. Kowalski, *Struktura społeczna rodziny*, „Wiedza i Życie”, 1948, Z. 3, s. 239; J. Turowski, *Przemiany współczesnej rodziny*, Zeszyty Naukowe KUL, 1959, R. 2, nr 4, s. 29; A. Kotlarska-Michalska, *Wiąż rodzinna jako szczególny rodzaj więzi społecznej*, „Roczniki Socjologii Rodzin”, T. IV, 1992, s. 25; L. Dyczewski, *Wiąż między pokoleniami w rodzinie*, TNKUL, Lublin 2002, s. 11; M. Plopa, *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2005; J. Brągiel, *Więzi społeczne w rodzinie*, [w:] *Pedagogika rodziny*, S. Kawula, J. Brągiel, A. W. Janke, Toruń 2007; E. Budzyńska, *Rodzinne więzi: dane, zadane, odrzucone? Socjologiczne refleksje nad przemianami rodziny współczesnej*, [w:] *Praca – więź – integracja: wyzwania w życiu jednostki i społeczeństwa*, U. Swadźba, B. Pactwa, M. Żak (red.), T. 2, *Wartości i więzi społeczne*, Wydawnictwo UŚ, Katowice 2015, s. 47-59.

XX wieku trzy zasadnicze rodzaje więzi rodzinno-społecznych są uniwersalne i występują w rodzinie XXI wieku po dzień dzisiejszy. Przyjmując charakterystykę Leona Dyczewskiego¹¹ można wyróżnić trzy rodzaje więzi rodzinnych. Pierwszą grupę stanowi więź strukturalno-przedmiotowa, do której zaliczył: gospodarstwo domowe i jego funkcję uznania, strukturę rodziny i współpracę podczas spełniania ról rodzinnych. „Kształtuje ją zespół stosunków między członkami rodziny i między pokoleniami, które powstają na bazie strukturalnego zróżnicowania w rodzinie oraz pełnionych ról i zadań przez poszczególne osoby i pokolenia w rodzinie”¹². Do drugiej grupy więzi osobowej zaliczył wzajemne postawy, na które składają się: myśli, uczucia i przeżycia, pragnienia i dążenia oraz intencjonalne i faktyczne działania.

„Kształtuje ją zespół stosunków między osobami i pokoleniami w rodzinie bazujący na sferze poznawczej i przede wszystkim emocjonalno-wolitywnej (...). Bezpośredniość wzajemnych kontaktów i związków uczuciowych łączy członków rodziny i jej pokolenia w taki sposób, który wydaje się nie do zrealizowania, np. w zakładzie produkcyjnym lub usługowym (...). Stosunki rodzinne determinowane przez czynniki poznawczo-emocjonalno-wolitywne pozostają jak najbardziej w ścisłym związku ze stosunkami strukturalno-przedmiotowymi, ale gdy te ostatnie ogniskują się wokół rodzinnej struktury, konsumpcji i produkcji, to pierwsze koncentrują się przede wszystkim na konkretnej osobie i to jest ich cechą charakterystyczną”¹³.

Więzi kulturowej odpowiadają wspólne wartości, normy, wzory zachowań, postaci, święta, zwyczaje, wspólne historie i wizje przyszłości. „Kształtuje ją zespół stosunków między osobami w rodzinie, których treścią są postawy zgodności lub niezgodności wobec tych samych wartości, norm, wzorów zachowań, osób, wydarzeń i wszystkich faktów”¹⁴. Dla rozwoju i trwania rodziny ważna jest każda z trzech wymienionych więzi, jednak najważniejsza jest więź osobowa. To ona stanowi fundament rodziny, na którym osadzone są więzi strukturalno-przedmiotowe i kulturowe.

Podstawowymi warunkami budowania powyższych więzi powinny być trzy niezwykle ważne elementy: „obecność, czas razem przeżyty i wspólne uczestnictwo w pracach dnia powszedniego, jak i w wydarzeniach odświętnych”¹⁵.

Dualizm oddziaływania nowych mediów na rodzinę

Przy analizie literatury tematu nasuwa się pytanie, czy nowe media pogłębiają więź rodzinną, czy raczej przyczyniają się do jej rozluźnienia? Demonizowanie

---

¹¹ L. Dyczewski, *Więź między pokoleniami w rodzinie*, TN KUL, Lublin 2002, s. 15-17.

¹² L. Dyczewski, *Więź rodzinna a media elektroniczne*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny”, 2005, LXVII, Z. 1, s. 228.

¹³ *Ibidem*, s. 228.

¹⁴ *Ibidem*, s. 228.

¹⁵ E. Sujak, *Klimat uczuciowy życia rodziny*, [w:] *Spojrzenia na współczesną rodzinę*, A. Podsiad, A. Szafrąńska (red.), IW PAX, Warszawa 1981, s. 85.

mediów poprzez upatrywanie w nich głównego winowajcy, odpowiedzialnego za rozpad więzi współczesnej rodziny, wydaje się być zbyt daleko wyprowadzonym wnioskiem. Należy „unikać wytrychowych skrótów myślowych, w których oskarżamy nowoczesność o całe zło. A wina nie leży przecież w nowoczesności, ale w tym, że my nie zdołaliśmy się dostosować”¹⁶. Nowe media oddziałują nie tylko negatywnie, ale i pozytywnie na rodzinę. Wydaje się to oczywiste i uzasadnione w świetle słów Neila Postmana, który stwierdził, iż „błędem jest sądzić, że jakkolwiek innowacja technologiczna przynosi tylko jednego rodzaju efekty. Każda technologia jest zarazem ciężarem i błogosławieństwem; nie albo-albo, lecz tym i tym jednocześnie”¹⁷. Dlatego też nie ma powszechnej zgody co do oceny skutków oddziaływania nowych mediów. Należy mówić o dualizmie, czyli dwutorowości ich oddziaływania. Implikacje pozytywne i negatywne dla rodziny zazębiają się, a przewaga jednych z nich może wynikać z uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych. Według Magdaleny Wasylewicz do grupy uwarunkowań zewnętrznych zalicza się: typ społeczno-zawodowy rodziny, środowisko zamieszkania, współczesne przemiany, takie jak bezrobocie, brak czasu, rytm życia. Wśród uwarunkowań wewnętrznych wyróżnia strukturę rodziny, wiek, płeć, wykształcenie, pochodzenie społeczne, pracę zawodową, warunki materialne, świadomość wychowawczą rodziców czy liczbę członków rodziny¹⁸. Wielość uwarunkowań decydująca o implikacjach nowych mediów zdejmuje z nich niszczycielskie piętno. Jan Chrapek twierdził, że media z natury są niezwykle pozytywne i niewinne. Uważał, że narzędzia, które człowiek otrzymał, powinien doskonale wykorzystać. Niestety ułomność czy też nieznanostwo tematu powoduje, że człowiek niesprawiedliwie przypisuje mediom głównie negatywne oddziaływania¹⁹.

Kazimierz Krzysztofek i Marek Szczepański wyróżniają, wśród przykładów dualizmu, czyli dwoistości mediów cyfrowych, bogactwo i różnorodność wirtualnej komunikacji, a zarazem izolację, osamotnienie człowieka, będącego sam na sam ze swoim komputerem. Wskazują na możliwości użycia nowych technologii dla rozwoju osobistego, a jednocześnie na ryzyko manipulacji trudnej do zidentyfikowania. Mówią o sposobności dostępu do bezmiaru informacyjnej masy, równocześnie podkreślając brak czasu na refleksje, niemożność zastanowienia się nad tym, co prawdziwe, wartościowe czy ważne²⁰. Nie ma więc podstaw do

¹⁶ J. Chrapek, *Świat, zbawienie i telewizja. Z biskupem Janem Chrapkiem rozmawiają Barbara Czajkowska i Dorota Maciejewska*, Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka, Katowice 2001, s. 129.

¹⁷ N. Postman, *Technopoly: The Surrender of Culture to Technology*, Alfred a Knopf, New York 1992, s. 16.

¹⁸ M. Wasylewicz, *Rodzice – czy na pewno świadomi wychowawcy dzieci jako dojrzałych odbiorców treści medialnych?*, [w:] *Media w wychowaniu chrześcijańskim*, D. Bis, A. Rynio, Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, s. 574.

¹⁹ Zob. J. Chrapek, *Świat, zbawienie i telewizja...*, op. cit., s. 129.; D. Pater, *Współczesne media a relacje w rodzinie*, „Kultura – Media – Teologia”, 2015, nr 21, s. 25.

²⁰ K. Krzysztofek, M. Szczepański, *Zrozumieć rozwój. Od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002, s. 235.

jednoznacznego i definitywnego wskazania na nowe media jako negatywną siłę sprawczą zmian zachodzących w społeczeństwach²¹. Paradoks internetu i innych mediów cyfrowych polega na tym, że z jednej strony są narzędziami wykorzystywanymi do komunikacji z innymi ludźmi, usprawniają ją, powodując, że staje się tańsza i wygodniejsza, a z drugiej strony przyczyniają się do osamotnienia poprzez pogorszenie relacji bezpośrednich, nie tylko między znajomymi czy przyjaciółmi, ale również między członkami rodziny²².

Pozytywne i negatywne implikacje nowych mediów

Korzystanie z nowych mediów może przyjmować dwojakie oblicze. Indywidualne i nadmierne korzystanie z nowych mediów, przez wszystkich lub tylko któregoś z członków rodziny, wydatnie przyczynia się do zmniejszenia ilości czasu poświęconego wspólnemu przebywaniu ze sobą, wymianie wrażeń z dnia codziennego, rozmowie na tematy osiągnięć i planów na przyszłość. Bywa, że w ciągu dnia rzadko lub w ogóle nie dochodzi do komunikowania się między osobami tworzącymi rodzinę. Kontakty rodzinne ulegają rozluźnieniu, ponieważ skraca się czas ich trwania, a przecież żywotność kontaktów międzyosobowych wymaga odpowiednio dużo czasu²³. Brak czasu na wspólną rozmowę, opowiedzenie o swoich niepokojach, dylematach, staje się przyczyną wielu problemów, szczególnie najmłodszych członków rodziny. Przede wszystkim dzieci i młodzież, borykające się z uczuciem osamotnienia w poszukiwaniu pomocy w trudnych sytuacjach, podejmują próbę znalezienia jej w internecie. Poszukując sposobu zaspokojenia potrzeby rozmowy, zrozumienia, wsparcia, sięgają po nowe media, w których łatwo można nawiązać relacje z niewiarygodnymi, pozornie bliskimi osobami²⁴.

Na rozluźnienie więzi między członkami rodziny może wpływać ograniczenie lub zanik komunikowania się. To zjawisko przypisuje się nowym mediom, choć może być spowodowane innymi uwarunkowaniami zewnętrznymi i wewnętrznymi, o których była już mowa. W literaturze przedmiotu pojawiają się pozytywne przykłady wykorzystywania mediów w sytuacjach oddalenia od siebie członków rodziny. Potwierdzają to wyniki badań przeprowadzonych między innymi przez Dorotę Majewicz. Wynika z nich, że jedyną możliwość wzajemnego kontaktowania się w sytuacji, gdy rodzice pracują na zmiany i członkowie rodziny „mijają się” w ciągu dnia, zapewniają nowoczesne technologie. W takich warunkach dla

---

²¹ K. Kaliszewska, *Nadmierne używanie internetu. Charakterystyka psychologiczna*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2007, s. 33.

²² A. Kurzyńska, *Oczekiwania użytkowników wobec Internetu*, [w:] *Nie tylko Internet*, J. Mucha (red.), Wydawnictwo Nomos, Kraków 2010, s. 152.

²³ L. Dyczewski, *Więź rodzinna a media elektroniczne...*, *op. cit.*, s. 232.

²⁴ A. Kurzyńska, *Oczekiwania użytkowników wobec Internetu...*, *op. cit.*, s. 152.

członków rodziny kontakt telefoniczny lub SMS-owy są codzienną i wręcz niezbędną formą kontaktu z najbliższymi²⁵.

„(...) Za sprawą technologii (m. in. dzięki smartfonom, serwisom społecznościowym czy poczcie elektronicznej) więzi są silniejsze w rodzinach. Nowoczesna technologia mobilna sprawia, że ludzie częściej rozmawiają z najbliższymi krewnymi. Dotyczy to zwłaszcza rodziców, z którymi dorośli ankietowani rozmawiają co najmniej raz dziennie. Nowoczesne urządzenia pomagają sprostać wyzwaniom związanym z funkcjonowaniem w realiach współczesnego świata, jak życie w rozłące z najbliższymi lub praca po godzinach”²⁶.

Nowe media ułatwiają kontakt z rodziną w codziennych sytuacjach. „Zdaniem młodzieży telefon komórkowy sprawił, że komunikacja z rodzicami stała się o wiele łatwiejsza i nie czują, aby byli przez to bardziej kontrolowani lub mieli z jego powodu kłopoty w domu. Dorośli również w dużej mierze zaczynają aktywniej stosować nowe technologie w komunikacji. Robią to jednak rzadziej od młodzieży”²⁷. Czasami kontakt za pomocą nowych technologii wymuszają niecodzienne, wyjątkowe sytuacje. Przykładem mogą być Święta Wielkanocne obchodzone w 2020 roku, które z powodu pandemii wiele osób spędziłoby samotnie. To dzięki nowym mediom, pielęgnując tradycje wspólnego obchodzenia świąt wpisujących się w więzi kulturowe, rodziny mogły poczuć choć pośrednio świąteczny klimat i obecność najbliższych. W tej wyjątkowej sytuacji nowe media spełniły niezwykle ważną rolę, mimo że w standardowych okolicznościach, podczas rodzinnych świąt i imprez obchodzonych w domu, odwracają uwagę od tego, co najważniejsze w spotkaniach z najbliższymi.

Możliwość komunikowania się za pomocą telefonu komórkowego, zdaniem Michaela Feldhaua, daje poczucie bezpieczeństwa, co „szczególnie zaznacza się, kiedy dzieci wchodzi w grupy rówieśnicze, w przypadku matek samotnie wychowujących dzieci oraz w sytuacji zamieszkiwania przez rodzinę niebezpiecznej okolicy”²⁸. Ten rodzaj egzemplifikacji nowych mediów umożliwia intensywną komunikację między członkami rodziny i dzielenie się swoimi przeżyciami, doznaniem, nowo poznanymi zjawiskami i osobami, co szczególnie chętnie czynią dzieci²⁹. Ma miejsce wzmacnianie więzi strukturalno-przedmiotowej dzięki mediom usprawniającym codzienne wywiązywanie się z obowiązków domowych, np. sprzątnięcia, gotowania itp. Obsługa urządzeń gospodarstwa domowego za

---

²⁵ D. Majewicz, *Współczesne sposoby komunikowania się w rodzinie na przykładzie świata wirtualnego i SMS-ów*, [w:] *Rodzina na początku III tysiąclecia – obraz przeszłości i teraźniejszości*, H. Marzec, Cz. Wiśniewski (red.), T. II, Piotrków Trybunalski 2009, s. 304–305.

²⁶ S. Waluś, *Współczesna rodzina wobec nowoczesnych technologii*, [w:] *Rodzina i szkoła wobec szans i zagrożeń społeczno-cywilizacyjnych*, K. Pujer (red.), Wydawnictwo EXANTE, Wrocław 2016, s. 46.

²⁷ Zob. M. Jagodzińska, M. Mucha, *Wpływ nowych technologii komunikacyjnych na relacje rówieśnicze i komunikację międzyludzką*, [w:] *Mass media we współczesnym świecie*, V. Tanaś, W. Welskop (red.), Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu, Łódź 2019, s. 35.

²⁸ M. Feldhaus, *Znaczenie telefonu komórkowego dla rodziny*, [w:] *Rodzina – Dziecko – Media*, L. Dyczewski (red.), Wydawnictwo Gaudianum, Lublin 2005, s. 39-40.

²⁹ *Ibidem*, s. 39.

pomocą aplikacji, robienie zakupów, załatwianie urzędowych spraw online to coraz częstsza możliwość wykorzystywania nowych mediów. Media ułatwiają użytkownikowi wykonywanie kilku obowiązków naraz mimo jego nieobecności w domu, pozwalając tym samym na zaoszczędzenie czasu. Jednak użytkowanie nowych mediów może, poprzez nieodpowiedzialne korzystanie z nich w ponadwymiarowym czasie, prowadzić do zaniedbywania obowiązków domowych.

Nowe media mają znaczenie dla kontaktowania się członków rodziny przebywających w domu, szkole czy miejscu pracy. Rodzice mogą dowiedzieć się, co dzieje się w domu, gdzie przebywa ich dziecko. Seniorzy mogą skontaktować się z dziećmi lub wnukami w razie nagłego pogorszenia samopoczucia lub w przypadku innych problematycznych sytuacji. Dzieci, nie mogąc doczekać się powrotu do domu rodziców z pracy, mogą skontaktować się z nimi w celu opowiedzenia o swoich doświadczeniach dnia codziennego. Poza tym rodzice mogą opuścić miejsce pracy w sytuacji, gdy konieczny jest pobyt w domu i tam wykonywać swoje obowiązki zawodowe, będąc do dyspozycji przełożonych³⁰. Jak wspomniano już wcześniej, nowe media są podłożem osamotnienia członków rodziny, zarówno tych wpatrzonych w ekran swoich urządzeń, jak i tych, którzy z nowych mediów nie korzystają³¹.

Nowe media a rodzina jako miejsce łączenia pokoleń

Z samego założenia rodzina powinna być miejscem łączenia różnych pokoleń, które wspierają się wzajemnie, pomagają sobie w osiągnięciu mądrości życiowej. Nowe media mogą jednak oddalać od siebie pokolenia. Wszystko zależy od tego, jakie decyzje co do korzystania z nowych mediów podejmą członkowie rodziny.

Najmłodsze pokolenie żyje w świecie zupełnie innym niż poprzednie pokolenia, głównie za sprawą rozwoju i upowszechniania się nowych mediów³². Przy bardzo intensywnym życiu w dzisiejszym świecie młodzi członkowie rodziny zazwyczaj są zagonieni, zaabsorbowani sobą, pochłonięci swoimi sprawami i nie mają czasu dla najbliższych, szczególnie dla seniorów. Tworzy się przepaść międzypokoleniowa między starszymi, którzy z kolei koncentrują się na przeszłości i nie rozumiejąc młodych, często ich pouczają, krytykują. Młodzi postrzegają rozmowę z seniorami

---

³⁰ *Ibidem*, s. 40.

³¹ M. Wrońska, *Kultura medialna adolescentów. Studium dostępu i zastosowań*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012, s. 180. Zob. M. Szast, *Samotność w dobie cyfryzacji*, „Pedagogika Katolicka”, 2012, nr 11, s. 224-239; E. Nieroba, *Nowe technologie – nowy obraz dzieciństwa. Formy aktywności współczesnego dziecka w wieku przedszkolnym*, „Edukacja – Technika – Informatyka”, 2016, nr 2, s. 161; Z. Tyszka, *Rodzina we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2002, s. 128.

³² A. Grabowska, *Rodzina wobec przemocy w internecie*, [w:] *Współczesna technologia informacyjna i edukacja medialna*, T. Lewowicki, B. Siemieniecki (red.), Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 2005, s. 104.

jako wymianę poleceń, a nie poglądów czy wspólnych potrzeb.

Seniorzy czują się odrzuceni, niepotrzebni, marginalizowani w rodzinie. Coraz większe różnice międzypokoleniowe w rodzinie mogą wywoływać poczucie braku bezpieczeństwa u nich. „Dziś dzieci żyją w świecie, o którym starsi nie mają większego pojęcia i tylko niewielu dorosłych mogło przypuszczać, że sytuacja taka może się zdarzyć. Ci, którzy brali taką możliwość pod uwagę, byli zwiastunami kultur prefiguratywnych, w których to, co należy do przyszłości, jest niewyobrażalne”³³. Warto odwołać się w tym miejscu do opisanej przez Margaret Mead koncepcji trzech paradygmatów kultury rodziny. Wskazała ona na istnienie kultury postfiguratywnej, kofiguratywnej i prefiguratywnej³⁴.

„W kulturach postfiguratywnych młodzi uczą się wzorów zachowania głównie od starszych, czyli osób doświadczonych, mądrzejszych, stojących o jedno lub dwa pokolenia wyżej. Świat dzieci i młodzieży jest powtórzeniem (kalką) świata dorosłych. Kultura kofiguratywna to kultura społeczeństw nowoczesnych, w których zarówno dzieci, jak i dorośli uczą się od swych rówieśników. Zmiana ta jest wynikiem głębokich przeobrażeń społecznych i cywilizacyjnych, których efektem jest nowy status młodego pokolenia. Charakterystyczną cechą tego etapu rozwoju kultury jest dystans między pokoleniami, co wynika z faktu, iż młodzież nastawiona jest na zmianę, poszukiwanie nowych wzorów zachowań, które są adekwatne do zmieniającej się rzeczywistości, zaś pokolenie starsze tkwi w przeszłości i nastawione jest na zachowanie status quo. W kulturze prefiguratywnej, do której wkroczyliśmy wraz z mediami cyfrowymi i całą gamą innych wynalazków, dorośli uczą się również od swoich dzieci, czyli następuje odwrócenie tradycyjnych zasad wychowania i socjalizacji”³⁵.

Gdy występuje jednak strach osób starszych przed korzystaniem z nowych technologii, taki proces nie zawsze ma miejsce. Seniorom często towarzyszy stereotyp myślenia, że nowe media zostały stworzone przez młodych i dla młodych. Zniechęcenie pogłębiane bywa przez pierwsze porażki i frustracje podczas korzystania z tego, co nieznane. I tu pojawia się szansa dla młodszych członków rodziny, aby wejść w rolę nauczyciela starszego pokolenia i budować międzypokoleniowe mosty. Seniorzy są nośnikami wartości patriotycznych, narodowych i kulturalnych. „Pomagają młodym poznać zasady pełnienia roli obywatela w szerszej zbiorowości: tej lokalnej, jak i państwowej. Uczenie postawy praworządności i odpowiedzialności obywatelskiej to swoisty przywilej seniorów”³⁶. Młode pokolenie może więc liczyć na ciekawe historie związane z przeżyciami seniorów, którzy nawiązując do swoich czasów dzielą się

---

³³ M. Mead, *Kultura i tożsamość. Studium dystansu międzypokoleniowego*, tłum. Jacek Hołówka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 90-95.

³⁴ *Ibidem*, s. 23.

³⁵ M. Wrońska, *Przestrzeń medialna – miejscem spotkania adolescentów i seniorów – edukacja międzypokoleniowa*, [w:] *Medzigeneracne mosty – vstupujemy do roka medzigeneracnej solidarity*, B. Balogova (red.), Filozoficka Fakulteta Presovskej Univerzity v Presove, Presov 2012, s. 318.

³⁶ A. Duda, *Rola osoby starszej w rodzinie. Wybrane zagadnienia*, [w:] *W poszukiwaniu jakości życia współczesnej rodziny polskiej*, G. Makiełto-Jarży (red.), Wydawnictwo AFM, Kraków 2009, s. 126. Zob. L. Dyczewski, *Więź rodzinna a media elektroniczne*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny”, 2005, LXVII, Z. 1, s. 232.

interesującymi opowieściami i refleksjami. Natomiast

„młodzi instruuja dziadków, jak obsługiwać telefon komórkowy (zwłaszcza pisanie SMS-ów i wysyłanie MMS-ów), jak korzystać z komputera i poruszać się w Internecie, jak zabezpieczyć komputer przed złośliwym oprogramowaniem, jak dokonać obróbki zdjęć cyfrowych, jak nagrać płytę z ulubioną muzyką, jak dokonywać bezpiecznych zakupów przez Internet, jak zostać członkiem portalu społecznościowego etc. (...) Ta sytuacja kształtuje szacunek wobec osób starszych, rozwija wrażliwość na ich potrzeby, uczy opanowania i cierpliwości, a także wyrozumiałości, wytrwałości, dawania sobie rady w trudnych sytuacjach życiowych”³⁷.

Pojawia się więc szansa na to, aby nowe media stały się łącznikiem obu pokoleń, dostarczając tematów do wspólnej dyskusji i wymiany doświadczeń, a tym samym oddziaływały na zacieśnianie więzi osobowych w rodzinie.

Refleksja końcowa

W niniejszym artykule przedstawione zostały pozytywne i negatywne implikacje nowych mediów oddziałujących na więzi rodzinne. Ich wybór nacechowany jest subiektywizmem, a zaprezentowane przykłady z pewnością nie tworzą zbioru skończonego. Powodem jest ogrom aspektów technologicznych oddziałujących na człowieka oraz ograniczona względami formalnymi objętość prezentowanego artykułu. Od początku pojawienia się problematyki oddziaływania nowych mediów w tematyce przedmiotu można zaobserwować akcentowanie negatywnych skutków i zagrożeń. Podkreśla się nieodwracalne spustoszenie w bezpośrednich relacjach międzyludzkich, utratę rzeczywistego kontaktu z członkami rodziny, demotywacje do podjęcia refleksji nad tym, co wartościowe, co należy pielęgnować. Wskazuje się na zjawisko osamotnienia wśród członków rodziny. Jak stwierdza Marta Wrońska: „ciągłe przebywanie w cyberprzestrzeni sprawia, że ludzie bliscy oddalają się od siebie, a dalecy stają się bliskimi”³⁸. Członkowie rodziny, korzystający z mediów podczas przebywania w domu, tak naprawdę są w nim duchowo nieobecni. Mogą budować nowe relacje, więzi z osobami poznanymi w sieci, osobami spoza rodziny³⁹.

Osoby tworzące rodzinę zmuszone są konkurować z mediami, które oferują np. łatwą i przyjemną formę spędzania czasu wolnego. „Rodzina stoi dziś przed trudnym wyzwaniem odnalezienia się w nowej rzeczywistości, która jest o wiele bardziej skomplikowana, niż miało to miejsce przed intensywnym rozwojem technologii informacyjnych”⁴⁰.

---

³⁷ M. Wrońska, *Przestrzeń medialna – miejscem spotkania adolescentów i seniorów – edukacja międzypokoleniowa...*, op. cit., s. 321.

³⁸ M. Wrońska, *Kultura medialna adolescentów. Studium dostępu i zastosowań...*, op. cit., s. 67.

³⁹ L. Dyczewski, *Więź rodzinna a media elektroniczne...*, op. cit., s. 234.

⁴⁰ A. Grabowska, *Rodzina wobec przemocy w internecie...*, op. cit., 102. Zob. J. Izdebska, *Rodzina. Dziecko. Telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji*, Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana, Białystok 2001, s. 279.

Rodzinna edukacja medialna powinna obejmować wszystkich członków rodziny. Podkreśla się nieprzygotowanie rodziców do pełnienia roli przewodnika dziecka po świecie technologii⁴¹. Jako częsty powód podaje się niedostępność mediów we wczesnym okresie ich życia. Jak podkreśla Jacek Pyżalski:

„w codziennych dyskusjach zapomina się o tym, że spora część pokolenia dorosłych, którzy dorastali z internetem, jest już rodzicami – trudno zatem cały czas kierować się archaicznym myśleniem o niezaangażowanym w internet pokoleniu osób dorosłych i zatopionej w internecie młodej generacji”⁴².

Jest to stereotypowe myślenie, które traci na aktualności, podobnie jak mówienie, że seniorzy nie sięgają po nowe media, bo zostały one stworzone przez młodych i tylko dla młodych⁴³. Czy brak kompetencji z dziedziny obsługi nowych mediów musi wykluczać lub izolować seniorów w rodzinie? Wszystko uzależnione jest od wzajemnych relacji międzypokoleniowych, od chęci wspólnego spędzania czasu, pielęgnowania więzi rodzinnych.

„Wejście człowieka w okres starości nie zwalnia go z pracy nad sobą, a wręcz przeciwnie (...). Edukacja mobilna, zwłaszcza seniorów, jest konieczna i zasadna na przekór stereotypom głoszącym, że senior to osoba zacofana technologicznie. Konieczne jest uświadomienie, szczególnie młodszemu pokoleniu, że starość jest fazą życia, której dożywa większość ludzi, że ten okres może być także twórczy i radosny”⁴⁴.

Od młodego pokolenia zależy, czy zechce, mając możliwość działania wedle swojej woli i wiedzy, poprowadzić starsze pokolenie w stronę nieznaną mu rzeczywistości, jaką są nowe media.

Więź rodzinna generalnie wynika z pełnienia przez rodzinę wielu funkcji wobec jej członków i szerszego społeczeństwa: opiekuńczej, gospodarczej, wzajemnego dopełniania się, ekspresyjno-emocjonalnej, wychowawczo-socjalizacyjnej⁴⁵. Wszystkie te funkcje wymagają trwałego kontaktu osób w rodzinie oraz dużej ilości spędzanego czasu. Czas to podstawowy warunek utrzymywania więzi rodzinnych. Dlatego w kontekście nowomediów powinna być zachowana dbałość o zachowanie równowagi między indywidualnym korzystaniem z nowych technologii, a budowaniem i podtrzymywaniem więzi rodzinnych, za które odpowiedzialne są wszystkie pokolenia.

---

⁴¹ K. Krzystanek, *Postawy rodzicielskie a reakcje chłopców na agresywną grę komputerową*, [w:] *Agresja dzieci i młodzieży. Uwarunkowania indywidualne, rodzinne i szkolne*, I. Pufal-Struzik (red.), Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce 2007, s. 66.

⁴² J. Pyżalski, *Młodzi internauci a edukacja medialna – dlaczego musimy odejść z miejsca, w którym jesteśmy?*, [w:] *Kultura. Edukacja. Technologia. Kształcenie. Konteksty nowomediów*, W. Skrzydlewski (red.), Poznań 2017, s. 230.

⁴³ Zob. M. Wrońska, *Edukacja mobilna seniorów – na przekór stereotypom*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas”, Pedagogika, 2016, nr 13, s. 249-257.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 255.

⁴⁵ L. Dyczewski, *Więź rodzinna a media elektroniczne...*, *op. cit.*, s. 232.

Bibliografia

- Biel W., *Nowe media – interpretacja pojęcia w kontekście pedagogicznym*, „Edukacja – Technika – Informatyka”, 2017, nr 1/19, s. 279-287.
- Brańpiel J., *Więzi społeczne w rodzinie*, [w:] *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, S. Kawula, J. Brańpiel, A. W. Janke (red.), Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 2007.
- Budzyńska E., *Rodzinne więzi: dane, zadane, odrzucane? Socjologiczne refleksje nad przemianami rodziny współczesnej*, [w:] *Praca – więź – integracja: wyzwania w życiu jednostki i społeczeństwa*, U. Swadźba, B. Pactwa, M. Żak (red.), T. 2, *Wartości i więzi społeczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2015, s. 47-59.
- Chrapek J., *Świat, zbawienie i telewizja. Z biskupem Janem Chrapkiem rozmawiają Barbara Czajkowska i Dorota Maciejewska*, Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka, Katowice 2001.
- Dembowski J., *Więzi uczuciowe w rodzinie*, Wydawnictwo WSiP, Warszawa 1972.
- Duda A., *Rola osoby starszej w rodzinie. Wybrane zagadnienia*, [w:] *W poszukiwaniu jakości życia współczesnej rodziny polskiej*, G. Makiełto-Jarży (red.), Wydawnictwo AFM, Kraków 2009, s. 119-130.
- Dyczewski L., *Więź między pokoleniami w rodzinie*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2002.
- Dyczewski L., *Więź rodzinna a media elektroniczne*, „Ruch prawniczy, ekonomiczny i socjologiczny”, 2005, LXVII, Z.1, s. 225-242.
- Feldhaus M., *Znaczenie telefonu komórkowego dla rodziny*, [w:] *Rodzina – Dziecko – Media*, L. Dyczewski (red.), Wydawnictwo Gaudianum, Lublin 2005, s. 36-45.
- Grabowska A., *Rodzina wobec przemocy w internecie*, [w:] *Współczesna technologia informacyjna i edukacja medialna*, T. Lewowicki, B. Siemieniecki (red.), Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 2005, s. 100-108.
- Izdebska J., *Rodzina. Dziecko. Telewizja. Szanse wychowawcze i zagrożenia telewizji*, Wydawnictwo Trans Humana, Białystok 2001.
- Jagodzińska M., Mucha M., *Wpływ nowych technologii komunikacyjnych na relacje rówieśnicze i komunikację międzyludzką*, [w:] *Mass media we współczesnym świecie*, V. Tanaś, W. Welskop (red.), Wydawnictwo NWSBiNZ, Łódź 2019, s. 31-41.
- Kaliszewska K., *Nadmierne używanie internetu. Charakterystyka psychologiczna*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2007.
- Konik R., *Najnowsze nowe media i stare nowe media. Spór o definicję nowych mediów*, „Dyskurs” Pismo Naukowo-Artystyczne ASP, Wrocław, 2016, nr 22, s. 20-39.
- Kotlarska-Michalska A., *Więź rodzinna jako szczególny rodzaj więzi społecznej*, „Roczniki Socjologii Rodzin”, T. IV, 1992, s. 17-32.
- Kowalski S., *Struktura społeczna rodziny*, „Wiedza i Życie”, 1948, Z. 3, s. 234-248.
- Krzystanek K., *Postawy rodzicielskie a reakcje chłopców na „agresywną” grę komputerową*, [w:] *Agresja dzieci i młodzieży. Uwarunkowania indywidualne, rodzinne i szkolne*, I. Pufal-Struzik (red.), Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce 2007, s. 59-68.
- Krzysztofek K., Szczepański M., *Zrozumieć rozwój. Od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002.
- Kurzyńska A., *Oczekiwania użytkowników wobec Internetu*, [w:] *Nie tylko Internet*, J. Mucha (red.), Wydawnictwo Nomos, Kraków 2010, s. 150-160.
- Laskowska M., *Nowe media w służbie człowieka. Zarys problematyki w kontekście etyki i aksjologii mediów*, „Teologia Praktyczna”, 2012, T. 3, s. 123-137.
- Levinson P., *Nowe nowe media*, tłum. M. Zawadzka, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010.
- Lister M., Dovey J., Giddings S., Grant I., Kelly K., *Nowe media. Wprowadzenie*, tłum. M. Lorek, A. Sadza, K. Sawicka, Kraków 2009.
- Majewicz D., *Współczesne sposoby komunikowania się w rodzinie na przykładzie świata wirtualnego i SMS-ów*, [w:] *Rodzina na początku III tysiąclecia – obraz przeszłości i teraźniejszości*, H. Marzec,

- Cz. Wiśniewski, T. II, Piotrków Trybunalski 2009, s. 303–308.
- Mead M., *Kultura i tożsamość. Studium dystansu międzypokoleniowego*, tłum. Jacek Hołówka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Nieroba E., *Nowe technologie – nowy obraz dzieciństwa. Formy aktywności współczesnego dziecka w wieku przedszkolnym*, „Edukacja – Technika – Informatyka”, 2016, nr 2, s. 159-168.
- Nowak M., *Rodzina ludzką szkołą i promotorem rozwoju i „nowego humanizmu” w nauczaniu Jana Pawła II*, [w:] *Jan Paweł II stróżem ludzkiej rodziny*, J. Śledzianowski, T. Sakowicz (red.), Świętokrzyskie Centrum Profilaktyki i Edukacji, Kielce 2006, s. 259–267.
- Pater D., *Współczesne media a relacje w rodzinie*, „Kultura – Media – Teologia”, 2015, nr 21, s. 23-38.
- Plopa M., *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2005.
- Postman N., *Technopoly: The Surrender of Culture to Technology*, Alfred a Knopf, New York 1992.
- Pyżalski J., *Młodzi internauci a edukacja medialna – dlaczego musimy odejść z miejsca, w którym jesteśmy?*, [w:] *Kultura. Edukacja. Technologia. Kształcenie. Konteksty nowomediálne*, W. Skrzydlewski (red.), Poznań 2017, s. 225-238.
- Sujak E., *Klimat uczuciowy życia rodziny*, [w:] *Spojrzenia na współczesną rodzinę*, A. Podsiad, A. Szafrńska (red.), Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1981, s. 80-90.
- Szast M., *Samotność w dobie cyfryzacji*, „Pedagogika Katolicka”, 2012, nr 11, s. 224-239.
- Turowski J., *Przemiany współczesnej rodziny*, Zeszyty Naukowe KUL, 1959, R. 2, nr 4, s. 23-54.
- Tyszka Z., *Rodzina we współczesnym świecie*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2002.
- Waluś S., *Współczesna rodzina wobec nowoczesnych technologii*, [w:] *Rodzina i szkoła wobec szans i zagrożeń społeczno-cywilizacyjnych*, K. Pujer, (red.), Wydawnictwo EXANTE, Wrocław 2016, s. 43-51.
- Wasylewicz M., *Rodzice – czy na pewno świadomi wychowawcy dzieci jako dojrzałych odbiorców treści medialnych?*, [w:] *Media w wychowaniu chrześcijańskim*, D. Bis, A. Rynio, Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, s. 571-578.
- Wrońska M., *Edukacja mobilna seniorów – na przekór stereotypom*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas”, Pedagogika, 2016, nr 13, s. 249-257.
- Wrońska M., *Kultura medialna adolescentów. Studium dostępu i zastosowań*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2012.
- Wrońska M., *Przestrzeń medialna – miejscem spotkania adolescentów i seniorów – edukacja międzypokoleniowa*, [w:] *Medzigeneracne mosty – vstupujemo do roka medzigeneracne solidarity*, B. Balogova (red.), Filozofická Fakulta Presovskej Univerzity v Presove, Presov 2012, s. 316-325.

Źródła internetowe

- Stolica Apostolska, *Karta Praw Rodziny*, Watykan, 1983, http://kodr.pl/wp-content/uploads/2017/03/karta_praw_rodziny.pdf (05.01.2020).

Dualism of New Media Implications for the Contemporary Family

Summary

The present article aims at presenting the dualism of chosen implications of new media for the contemporary family. The author starts with providing arguments supporting definitions of new media and the family, and then follows to describe the timeless characteristics of family bonds as discussed by Leon Dyczewski. Due to the complexity of the subject, the scope of the article has been limited to a subjective choice of examples of new media dualism within the family, referring to both their negative impact and the positive influence on maintaining family bonds.

Keywords: new media, the family, family bonds, dualism of media